

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

De syntaxi Apuleiana

Leky, Max

Borna, 1908

5. De quibusdam sententiarum generibus

[urn:nbn:at:at-ubi:2-164](#)

Quodammodo hue talia quoque spectant exempla, qualia "impetravi abiret" Plaut. Trin. 591 (cf. Brixii adn.), quamvis hic iam transeatur ad hypotaxin (cf. Schmalz p. 355 sq.). Met. 2, 26 ei praecipit . . redderet. Met. 9, 23 non cessat obtundere, . . promeret (obtundo, ut: Caec. com. 150, — ne Plaut. Cist 119). Ap. 63 iussi . . iret (Met. 4, 16 iubet . . immitterent: coni. Vl.; de "iubeo, ut" cf. infra p. 51).

5. De quibusdam sententiarum generibus.

a) De sententiis interrogativis.

Saepius Apul. interrogationibus particulam interrogativam adnectere omittit. Id ipsum praecipue familiaris sermonis est proprium frequenterque ob eam rem apud comicos occurrit: cf. Plaut. Trin. 515 tibi ego rationem reddam? (adn. Brixii), Pseud. 318, 626, Mil. 614 dispiceat mihi? Asin. 308 certumst credere? etc. Ex Apuleio commemoro: Met. 8, 26 venisti tantem miserrimi laboris vicarius? Met. 7, 20 videtis istum pigrum . . asinum? Met. 9, 7 vis, inquit, verum, scire, mater familias? Met. 1, 8 vis, inquit . . audire? Met. 7, 11 hem oblita es nuptiarum . . ? Met. 1, 20 tu autem . . vir . . acc^redis huic fabulae? Ap. 41 quod crudum, id accusas? Ap. 40 sanam dices? . . insanam respondebis? Ap. 85 iniuriae dico? D. Soer. 27 igitur mirum, si . . ? Ap. 37 Invenisti tu librum? — Priscorum usus est, particulam "ne" adnectere pronomini relativo certeque ab illis sumpsit eum Apul., cum dicit Ap. 96 quemne ille bonum virum ait, . . . eum . . criminis insectabere? Flor. 19 (186, 2) quodne iam ipsi hereditatem habebant, an quod adhuc illi fidem non habebant. Ap. 29 quodne piscatores mihi pisces quaesierunt? an . . quod. Ap. 53 quodne Pontianus nescierit . . an quod; cf. Lor. ad Mil. 13 Quemne ego servavi . . ? Mil. 66, 973 etc.

Notanda nunc profero: Met. 3,22 Ain, inquit, vulpinaris, amasio, meque . . compellis? Met. 1,8 Ain tandem? potens illa . . quid mulieris est? Met. 6,2 ain, Psyche miseranda? Met. 7,25 Ain, te nos tractamus inciviliter . . ? cf. Ter. Andr. 875 Ain tandem, civis Glyceriumst? Phorm. 373 Ain tandem, carcer (Haul. adn.), Plaut. Asin. 901, Aul. 298 etc. (cf. etiam Kroll de Symm. 31). — Met. 4,7 etiamne tu . . sic nobis otiosa domi residens lusitabis . . ? Ap. 56 Etiamne cuiquam mirum vidéri potest . . ? cf. Lor. ad Most. 522 etiamne astas? et Brix ad Trin. 514 etiam tu taces?

"num — an" interrogationis disiunctivae membra inducunt Ap. 15 num, ut ait Epicurus, profectae a nobis imagines . . reflectantur et retro expressae controversim respondeant an, ut alii philosophi disputant, radii nostri . . resultant ad faciem.

Haud dubitarim hunc Apulei locum revocare ad Plauti Poen. 1315 Num tibi malae aut dentes pruriunt? An malam rem quaeritas? (cf. Ter. Phorm. 412, Schmalz p. 325, 196,1; Hand Turs. IV 321).

Frequentissime, praecipue in Metamorph., usurpat Apuleius 'quid' significatione 'cur', certeque id spectat ad comicorum sermonem, quorum usum illustrat Lor. ad Most. 365. — Apul. Met. 2,29 Quid, oro, me . . reducitis? Met. 4,12 quid, oro, fili, paupertinas pannosasque resculas . . donas vicinis divitibus? Met. 4,34 Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? . . Met. 5,2 quid . . obstupescis? (6,19; 7,25; 8,18 etc.) Ap. 46 quid taces, quid cunctaris, quid respectas? Ap. 69 quid pal- luisti? Ap. 102 quid ommutuistis? quid tacetis?

Saepius Apul. in interrogationibus obliquis adhibet indicativum, quod quin more priscorum vel comicorum fecerit, vix dubium est. cf. Plaut. Trin. 174 Quid fuit officium meum me facere, fac sciam. Pseud. 263 Sed scin quid nos volumus? Pseud. 318 audin quid ait Iuppiter etc. (cf. Ed. Becker 'Studem. Stud.' I 116 sq.). — Apul. Met. 5,9 vidisti, quanta in domo iacent et qualia monilia. Met. 5,11 videsne, quantum periculum velitatur Fortuna eminus?¹⁾ Met. 5,16 quorum utrum verum est, . . exterminanda est. Met. 9,30 accipe, quemadmodum . . cognovi. Met. 1,25 iam enim faxo scias, quemadmodum . . mali debent²⁾ coherceri. Met. 2,22 nec satis quisquam definire poterit, quantas latebras nequissimae mulieres . . comminiscuntur. Met. 6,5 qui scias, an etiam, quem diu quaeritas, . . repperies?³⁾ Haud rari sunt loci, qui enuntiata tam interrogativa quam relativa esse possunt: Met. 5,31 ignarae, quae gesta sunt. Met. 2,1 cupidus cognoscendi, quae rara miraque sunt. Ap. 42 puerum in aqua simulacrum Mercuri contemplantem, quae futura erant, . . versibus cecинисse (ex Plauto conferas Pseud. 194 Audin, furcifer quae loquitur? Amph. 417 quae illic sunt res gestae, memorat memoriter; Bacch. 861; Mil. 1222 etc.). Pro singularibus notanda sunt: Met. 8,14 enarratis singulis, quae sibi per somnum nuntiaverat maritus quoque astu Thrasyllo inductum petisset. Met. 8,1 referam vobis a capite, quae gesta sunt quaeque possent merito doctiores . . chartis involvere. Atque cum non inusitata sit Apulei dictioni talis in modis commutandis varietas (cf. Koziol l. l. p. 235), dubito an retinenda sit codd. lectio Ap. 16 illa ratiocinatio necessaria est, cur . . videantur . . ; ubi et cur . . permutentur; quando se imago . . recondat . . ; cur cava specula, si exadversum soli retineantur, appositum fomitem ascendunt (Boscha et edit. facili emendatione: ascendant); qui fiat . . Eandem in sententiis interrogativis rationem vides in comoediis; Plaut. Amph. 17 Nunc quoius iussu venio et quam ob rem venerim, Dicam; Most. 969 qua . . oportet et quo venerim etc.; cf. Lor. ad h. v.

¹⁾ cf. Helm ad h. l. Mihi non reicienda esse ratio videtur post verbum 'eminus' graviter distinguendi. Persuadere mihi non potest Kirchhoff 'De Apulei clausularum composit. et arte' N. Jbb. Suppl. 28 p. 23. cf. enim Ern. Schoberum 'De Apul. Metam. composit. numerosa' diss. Halens. 1904 p. 35 sq., qui nos monet de ratione numerosa clausularum; sermonibus sic commonet: velitatur Fortun(a) eminus? (— — — ∘ —)

²⁾ quamquam incerta est lectio; Helm (p. 23,12) scr. 'debeant'.

³⁾ Helm scr. 'repperias'.

Multis locis apud comicos scriptum vides enuntiatum relativum, ubi exspectes interrogativum. cf. Becker, Stud. Stud. I, 303 sq. Plaut. Truc. 919 venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio? Mil. 281; Capt. 206 etc. Atque huius priscorum solutioris usus exempla etiam apud Apuleium repperis: Met. 3, 13 memora, oro, quod tuum factum scaevitas . . in meum convertit exitium. Met. 10, 16 cognito, quod res erat. Met. 10, 28 suspicata, quod res erat (Met. 9, 25; cf. supra p. 22). Met. 1, 8 quod in conspectum plurium perpetravit, audi. D. Socr. Prol. (p. 2, 8 G) at ego, quod Aristippus dixit, experiar . . quodque malebat ipse.

De pronominibus interrogativis haec habeo, quae notem: ap. priscos sicut in vulgari sermone pronomina 'quis' et 'qui' non discernuntur (de pronominibus indefinitis cf. infra p. 62) alterumque saepe pro altero usitatur. Itidem legimus apud Apuleium: Met. 2, 20 nescio qui simile passus. Met. 7, 1 nescio qui Lucius. Met. 1, 5 noritis, cuiatis sim, qui sim (cf. p. 72).

Frequenter 'qui' priscorum ratione succedit in ablative vicem pronominis interrogativi (nec non relativi); cf. Brix ad Trin. 14 Quoniam ei qui me aleret nil video esse relicui. — Apul. Ap. 81 sed hoc incredibile qui sit factum, probabo. Ap. 17 quod quidem velim mihi respondeas, qui potuerim . . mittere. Ap. 35 qui minus possit . . calculus ad vesicam. Met. 2, 11 percontanti marito, qui comperisset istud . . Met. 6, 7 indicia, qui possit agnosci, manifeste designes (Met. 3, 12, D. Socr. 12). — (Usu relativo: Ap. 68 ex quadam Sicinio Amico, quicum antea nubta fuerat; cf. Plaut. Trin. 905 (Brixii adn.) rogitas, quicum una cibum Capere soleo. Eadem ratione Helm cum ed. Rom. per emendationem legit Ap. 7 seu cum quiquam sermocinetur).

Priscorum more scribit Apul. 'cuiatis' pro 'cuiusmodi' Met. 1, 5 ut prius noritis, cuiatis sim (Met. 5, 19; cf. 8, 24). cf. Plaut. Curc. 407, Men. 341, Acc. tr. 625, Poen. 994.

Neque minus priscorum est 'cuius, a, um' Met. 5, 15 occipiunt sciscitari . . secta cuia proveniret. Ap. 3 cuia magnitudo. Ap. 82 cuiavis oratio insimulari potest (his duobus locis sensu relativo). cf. Brix ad Trin. 45 Quoia hic vox prope me sonat?

Apud comicos, Prop., Hor., Vitruv. occurrit 'si' loco particulae interrogative, qui usus abhorret ab elegantia latinitate. Atque Apuleius comicorum rationem ut puto imitatus praebet Met. 4, 1 cuncta prospectabam loca, sicubi forte . . repperirem; ibidem: solitudo iam mihi bonam fiduciam tribuebat, si . . resurgerem. Met. 9, 26 deliberabam, si quo modo possem . . auxilium meo perhibere domino. D. Socr. 23 cervicis divitias contemplamur, si ex auro . . monilia dependent, si plena artis ornamenta . . circumiacent, si . . ; de Ap. 94 Et quidem si perlegam, mea voce pronuntiabo cf. Hild ad h. l. (II 621). De Plauti usu verba facit Brix ad Capt. 28 Coepit captivos commercari hic Aleos, si quem reperiire possit.

'Anne' pro 'an' ap. comicos saepius in altero duplicitis interrogationis membro adhibitum invenimus (cf. Thes. II 1). In simplici

interrogatione perraro id occurrit, Schmalz laudat (p. 361, 272) tres Plin. n. h. locos. Traditur etiam ap. Ter. Haut. 999 Etiam haud scio anne uxorem ducat (quamquam Dziatzko mutandum putat 'an iam'). Apud Apuleium est his locis: Ap. 5 si haud sciām anne quaesissem. Ap. 92 fors fuat anne credat. Ap. 56 fors anne non inducat (de 'fors fuat an' cf. Lor. ad Pseud. 412, Haul. ad Phorm. 717, Kroll de Symm. 33, Piechotta l. l. 27).

Ratione antiqua profert Apuleius 'fortasse an' (Ap. 34, 76, D. Soer. 5), quod invenitur in Acc. frg., ap. Varr. recentioresque, cf. Thes. II 7, 58.

'fortassis' Met. 5, 9 — Plaut. Hor. Plin.

b) De sententiis relativis.

Post pronomen relativum consecutionem indicans saepius indicativus ab Apuleio ponitur (Met. 5, 2, Ap. 3, Plat. 2, 1, Mund. 7 et 18). Quamquam usitatissimum hoc erat familiari dictioni ut comicorum (cf. Lor. ad Most. 69, Kühner L. Gr. II 860), tamen nulli fere latinitatis aetati hic usus plane potest abiudicari (Schmalz p. 372), ut longius hac in re commorari nolim.

At comicorum certe exemplo indicativum admittit Apuleius apud 'quippe qui' etc. (cf. Holtz. II 116, 370). Met. 1, 24 abnuebam, quippe qui . . . prospexeramus. Ap. 3, 5, 53; cf. etiam Helm Phil. l. l. p. 544. Met. 11, 24 quippe quod . . . videre praesentes plurimi (cf. Cic. fam. 1, 9, 9, Koziol l. l. p. 148). D. Soer. Prol. (p. 3, 18 G.) quippe cui . . . corpus tam concinnum est (Hac ratione Apuleius Met. 9, 26 'utpote qui . . . profugerat', si quidem recte conicit (qui) Lu.). NB.: huc addam illud Plautinum 'quippini' Met. 9, 26 quippini destinatam alii (sc. mensam). cf. Plaut. Men. 1109, Bacch. 839.

Causam hoc quoque loco significat indicativus Ap. 84 sed sum-
<ne> ego inscitus, qui postulo; cf. Cic. ad Att. 1, 5, 8 sumne sanus, qui
doceo? Plaut. Pers. 75 Sed sumne ego stultus, qui rem euro pu-
blicam?

Frequentius Apuleius enuntiationes relativas continuat pronomine demonstrativo. Hanc structuram fortasse iure ad prisorum imitationem referemus, quorum oratio — sicut aliorum sermo pedestris minusque perpolitus (cf. Krumbiegel de Varr. 35) — talem inconcinnitatem haud raro prae se fert (cf. Holtze I 389). (Quamquam ne Ciceronis quidem sermo plane eget hoc usu, cf. Jahn-Kroll ad Brut. 258). Ter. Ad. 306 Quem neque fides, neque ius iurandum, neque illum misericordia repressit . . . (Spengel ad h. l.), Plaut. Capt. 555 Quibus insputari saluti fuit atque is (= iis) profuit, Trin. 849 etc. — Apul. Ap. 16 hoc mihi adversum te usu venit, quod qui forte constituit . . . atque eum alter . . . prospectat. Met. 9, 31 filia eius accurrit . . . quae nullo quidem . . . nuntiante cuncta cognorat, sed ei per quietem obtulit sese . . . facies. Met. 2, 8 quod nefas dicere neque sit ullum huius rei tam dirum exemplum.

Met. 10,25 potio, quam sacram doctiores nominant, sed in eius vice subditur alia Proserpinae sacra saluti. Plat. 1,14 quod quidem aliis animantibus . . . comparatum est, sed homine . . . hoc datum est. Mund. 14 caecias ventus, quem Aristoteles ait . . . et est adagium de eo tale. — Similiter est dictum Met. 10,2 quem tibi quoque provenisse cuperes vel talem. — Atque ad postremum profero mentione digna: Met. 4,30 alma Venus, quae cum mortali puella . . . tractor et nomen meum caelo conditum terrenis sordibus profanatur. Met. 6,9 felix vero ego, quae . . . vocabor avia et vilis ancillae filius nepos Veneris audiet. Tales structuras incuria quadam prolatas cum apud alios tum maxime apud comicos offendes. Commemorat quaedam exempla Kauer ad Ad. 84: Plaut. Rud. 291 quibus nec quaestus est nec didicere artem ullam. Andr. 93 Nam qui cum ingenii conflictatur eiusmodi neque commovetur animus in ea re.

Saepe Apuleius omittit in oratione obliqua enuntiationes relatives significare coniunctivo, qua in ratione aliena ab eleganti latinitate accedit ad comicorum laxam dictionem. cf. Ter. Phorm. 16 in medio omnibus palmam esse positam, qui artem tractant musicam (cf. 442, 481 et Haut. ad 16). De Plauto vide Thulin ‘de coniunctivo Plautino’, Lundae 1899 p. 10 sq., ubi fuse de liberiore indicativi usu agit; cf. Amph. 49 (arbitratur) Merito . . . bona se facere, quae facit, Poen. 956 Eum fecisse aiunt, sibi quod faciendum fuit etc. De eodem apud alios scriptores usu disputant Brolén ‘de elocutione A. Corn. Celsi’ Upsala 1872 p. 32. Krumbiegel ‘de Varr.’ p. 51. — Apul. Ap. 29 si quidem statuitur omnia edulia, quae de penso parantur, non cenae, sed magiae desiderari. Met. 2,24 iube . . . cuncta, quae sunt usui necessaria nobis exhiberi. Met. 4,28 fama pervaserat deam, quam caerulum profundum pelagi peperit et ros . . . educavit . . . in mediis conversari populi coetibus. Met. 9,9 . . . promerent auctoramentum illud sui sceleris, quod simulatione sollempnium, quae in operto factitaverant . . . furati . . . pervaserint. Plat. 1,11 supremum esse eum, qui . . . censetur. Plat. 1,9 hanc autem, quae . . . videtur . . . Flor. 14 (163;15) eamque formam (sc. sibi esse) quam viderat. Indicativus et coniunctivus inter se alternant Met. 4,12 ne et ea, quae prius miserat quaeque postea missurus foret . . . (cf. etiam Plat. 1,9).

Iam supra (p. 10) mentionem fecimus abundantiae illius, qua repetit Apul. apud pron. demonstrativum substantivum antecedens. Idem observandum est in pronomine relativo, qui usus et ipse initium cepit e priscorum latinitate. E comoediis affert exempla Leo ‘anal. Plaut.’ II 23: Ter. Hec. Prol. 10 eodem iure, quo iure, Haut. 20; Plaut. Epid. 41, Merc. 1015, Aul. 561 etc. Ex ICT. latinitate, quae vim exercuit in optimos scriptores (Caes.), profert exempla Kalb Arch. Lex. 1,84. Postea vero abiit in vulgarem dictionem, sicut docet Koehler ‘act. Sem. Erl.’ I p. 448. Non igitur mirabimur, si etiam Apuleium hunc usum sequentem videbimus. Met. 2,4 canes, qui canes. Met. 11,5 diem, qui dies (2,31). Ap. 24 colonia, in qua colonia. D. Socr. 22 cultum, qui

cultus. Flor. 15 (167, 13) Creophyli discipulum, qui Creophylus. Flor. 15 (165, 14); Flor. 16 (175, 7); Koziol l. l. p. 11.

c) quod.

Notandum est ‘quod enim’ (Met. 4, 18; 9, 25; 9, 11; 10, 23; 11, 19; Plat. 2, 17). Formatum est certe ad exemplum locutionis ‘quia enim’, quam habent comici (cf. Lor. ad Mil. 834, Hand Turs. II 378), Petron. 51, Gell. 12, 5, 10. Plautus solus etiam ‘ut enim, ne enim’ (cf. Becker l. l. p. 24; de hac ‘enim’ pleonastice adhibendi ratione quatenus usu veniat apud posteriores cf. Hartel ‘Patr. St.’ II 39 I; Jul. Val. III 56; Firmic. [Kroll-Skutsch] 77, 25 cum adn. 86, 24; act. mart. 198, 4 Gebh.).

d) quam.¹⁾

De ‘tam-quam’ cf. Schmalz p. 381. Usu venit cum verbo coniunctum apud Plaut., Pacuv., Ter., Cic. epp. Apuleius praebet Ap. 97 scripsit autem heredes tam hoc testamento quam priore. Flor. 6 (151, 21) sapientiam percolunt tam magistri senes quam discipuli iuniores. Flor. 7 (153, 19) tam ad bene dicendum quam ad bene vivendum. Flor. 9 (158, 10) tam graece quam latine.

‘Quam’ solum quoque adhibetur in exclamatione, cf. Ter. Thorm. 111 (65) Amare coepit. Scin quam? Quo evadat vide. Plaut. Most. 829 Specta quam arte dormiunt. Transiit haec dictio praecipue in poetarum Aug. aet. sermonem: ‘quam nolim’ Prop. I 7, 16 Rothst. (Ov., Tib.); cf. etiam ‘quam nondum’ Cic. Brut. 228 (cf. 266, 270). — Apul. Met. 3, 12 (3, 20; 6, 4) ‘quam vellem’ (saepius etiam ap. Jul. Val.; cf. Weyman l. l. 346). Ap. 41 vide, quam ipsi sese revincant. Ap. 96 (incerta quamvis lectione) quam in omnibus . . . curriculum . . . currat. Proprietatem quandam significant dictionis: Met. 2, 13 quam olim exoptatus nobis advenis? Met. 2, 19 quam commode versaris in nostra patria? Met. 1, 26 quam salve agit Demeas noster? Ap. 44 quam salve agat interroga. cf. cum his comicorum ‘quam dudum’ Trin. 608, ‘quam mox’ Mil. 304 (Lor.), et Hauler ad Phorm. 161 (Schmalz p. 491, 78).

Singula quaedam tangam: Flor. 4 (149, 21) nihil aeque se laborem . . . quam quod . . . ‘aeque quam’ ap. Plaut., Ov., Liv. . . (Schmalz 382); D. Socr. 22 nihil est praeterquam ipse dominus pudendum. — ap. Naev., Lucr., recentiores; Ap. 91 ‘contra quam’ inde demum a rhet. ad H. occurrit; Plaut. dicit ‘advorsum quam’ Trin. 176 (Schmalz 383).

Priscorum certe genus dicendi affectat Apuleius, cum saepius omittit ‘magis’ ante ‘quam’ vel apud ‘tanto-quanto’. cf. Schmalz p. 382, 297. Plaut. Bacch. 618 inimicos quam amicos aequomst med habere, Enn., Varr., Cic. ad Att. De hac dictionis proprietate usitatiore apud recentissimos (Porphyrión.) et ecclesiasticos (Cypr., Tertull.) vide Arch. Lex. III 29, VIII 521, IX 561 et Hoppe ‘de serm. Tert.’ 51. Apulei exempla sunt: Ap. 103 possum securus existimationem tuam revereri

¹⁾ cf. infra quoque, ubi de gradatione verba faciemus p. 65.

quam potestatem vereri. Ap. 28 officii gratia quam lucri causa docebo. Flor. 16 (172, 11) emere velis quam rogare (cf. Gatscha l. l. p. 156). Mund. 9 nimbus autem quanto repentinus est, tanto vehementior et quanto improvisior praecipitatio . . . tanto breviore casu . . . Mund. 25 quanto finitima sunt ei, tanto amplius . . . Met. 8, 5 tanto . . . fidentius, quanto crederet (cf. Ap. 48 id. vero multo arduum et difficile est).

Subiungit Apul. coniunctivum potentiale, cum ‘quam’ sequitur comparativum. De eadem consuetudine comicorum cf. Lor. ad Pseud. 532 mussitabo potius quam inteream male, et Brix ad Capt. 688. — Apul. Met. 5, 6 sed prius moriar quam . . . caream. Met. 3, 14 prius interibit ipse quam tuam . . . contingat cutem. Flor. 9 (159, 22) minus sensimus absentiam tuam quam desideraremus.

Post ‘quam’ omittit Apul. ‘ut’ his locis: Met. 9, 41 denuntiant . . . nos . . . dedere potius quam discrimen proprii subiret capitis. Ap. 45 facilius fuit . . . ut dices potius quam . . . donares (Ap. 77). Proprius est hic usus comicis (cf. Ter. Andr. 798 et adn. Speng., Ad. 110, Plaut. Aul. Prol. 110, Schmalz p. 383), reperies autem nonnumquam eundem apud alios (cf. Baehrens ad Catull. 24, 6), quin etiam apud Cicer. vel Caesar. (Kühner L. G. II 857, Madv. ad de fin. 4, 8, 20).

e) cum.

Inuria mea sententia Helm l. l. p. 560 probare studet apud Apul. ‘cum’ adversativum non inveniri cum indicativo coni. Abnegat relationem adversativam huic loco Ap. 31: ‘sed enim . . . meminerat Homerum . . . vim omnem medicaminum non mari sed terrae scripsisse, cum de quadam saga ad hunc modum memoravit . . . , cum tamen nunquam apud eum . . . medicavit nec Proteus faciem’ . . . ; sed pluribus utitur ambagibus, quam ut possim accedere in eius sententiam. Immo vero hanc enuntiationem intellego concessivam non minus quam Mund. 18 palmatiae appellantur, quorum pavitatione illa, quae trepidant, sine inclinationis periculo nutabunt, cum directi tamen rigoris statum retinent. Itaque Helm si quidem Ap. 14 locum ‘cum in eo visitur imago’ recte explicat, neque habet ille, cur mutet in ‘visi<te>tur’, et nos, cur Apuleium admisisse post ‘cum’ concessivum indicativum statuamus, et id quidem more priscorum. cf. Hauler ad Phorm. 22 De illo iam finem faciam dicundi mihi, Peccandi quom ipse de se finem non facit.

Etiam a ‘cum’ causali pendet, quamvis raro, indicativus. Hoc quoque referemus ad priscorum vel Plauti sermonis imitationem. cf. Brix ad Capt. 356. — Mund. 26 per quae officiorum genera rex ille deus esse ab omnibus credebatur, cum omnia, ubi quaeque gererentur, tranquille otacustarum relatione discebat. Mund. 11 caecias accipit nomen, cum . . . effundat, apeliores autem vocabatur, cum . . . procreatur, eurus est, quando . . . , hic cum surgit (cf. etiam Ap. 33 mentiti sunt, cum . . . confinxerunt).

Post verba affectuum saepe ap. Plautum invenimus indicativum

a 'cum' pendentem. cf. Lübbert 'Gram. Stud.' II 102 sq. (Andr. 771 Dis pol habeo gratiam, Quom . . . adfuerunt, Truc. 517 Gratulor, quom . . . peperisti decus) et Brix ad Capt. 151. Quae notem ex Apuleio, habeo haec: Ap. 13 tibi habeo gratiam propensam, cum . . . tam attente audis. Ap. 27. gratulor igitur mihi, cum . . . adnumeror. Mund. Prooem. p. 106, 19 G. quorum me miseret, cum tanto opere . . . admiratione capiuntur.

f) quoniam prisorum exemplo pro 'postquam' usurpatur Ap. 17 quoniam ad villam publicam venerat, parum visum qui uteretur. cf. Plaut. Mil. 129 Ego quoniam inspexi mulieris sententiam, Cepi tabellas . . . (Lor. ad h. l.), Asin. 350, 711 etc.

g) ut.

Alienum ab optimorum scriptorum latinitate sed congruens comicorum sermoni est: Met. 8, 13 tempus est, ut . . . quaeram. Ap. 28 neque causam ullam neque occasionem fuisse, ut . . . experientur. Met. 5, 11 insidias tibi comparant, quarum summa est, ut . . . suadeant. Met. 3, 23 scelus istud depellant caelites, ut . . . devolem. Plat. 2, 23 sapientiae finis est, ut; cf. Plaut. Capt. 257 iusta causa est, ut . . . Praeterea commemorat Brix ad h. l. 'spes, ut': Bacch. 370; 'occasio ut': Mil. 977 etc.; 'tempus ut': Mil. 72, 1101 etc. etc. — Mentione haec quoque digna sunt: Ap. 45 facilius fuit . . . ac multo gravius, ut dices . . . cf. Plaut. Trin. 486 et Brix ad h. l. 'par, iustum etc.' est, ut . . .; Ap. 17 Cato nihil oppertus, ut alii de se praedicarent . . . itidem Plaut. Bacch. 486, Liv., Tac. (Trin. 735 exspecto ut; Stich. 58 manere ut). — 'iubeo' adscribunt 'ut' Plaut. Liv., Hor., Tac. (cf. Holtze II 159). Apul. Met. 1, 23 iubet uxorem decidere utque in eius locum adsidam iubet. cf. Plaut. Mil. 1134 [Lor.] Hoc tibi erus me iussit ferre . . . atque ut tecum mitteres Phoenicum. Flor. 23 (189, 19) aegrum iubet, ut sit animo bono (cf. Ap. 63, Met. 4, 16 supra p. 44), vide etiam Lor. ad Most. 930.

Frequenter 'ut' ap. Plautum occurrit in exclamationibus. cf. Capt. 419 'ut lacrumas executiunt mihi' et Brix. adn. Apul. Ap. 40 ut sane sunt plurima . . . interspersa atque interseminata. Flor. 23 (189, 12) eam navem si aut gubernator non agat aut tempestas agat, ut facile cum illis egregiis instrumentis aut profunda hauserint aut scopuli comminuerint!

'Ut ne' ap. Apuleium nonnumquam occurrens e priscae dictionis imitatione explicandum erit. Ibi enim usitatius est; cf. Brix ad Trin. 689 sed ut inops infamis ne sim, Trin. 105, Mil. 149, Hauler ad Phorm. 415. Ap. 3 labore, ut ne quid . . . admittam. Ap. 48 ut ne quid reticuerim. Ap. 60 ut ne impunitum foret.

'Ne ut' significat 'geschweige daß' Flor. 16 (175, 16) ne ut Carthagini desint. Congruit plane hoc cum Plaut. Cas. 1002 Ne ut eam amasso. Quod ad exemplum scribit Apuleius Met. 5, 10 nedum ut (Liv., Tac.; cf. Schmalz p. 392, 306 adn.).

Pro ‘proinde ac’, quod apud Ciceronem legis, Plautus semper scribit ‘proinde ut’; cf. Brix ad Capt. 307, Lor. ad Most. 96. Saepius idem habet Apuleius: Flor. 18 (180, 4) proinde habitote ut si audiatis (Met. 5, 11; 5, 27. D. Socr. 1, 6, 13, 21). ‘Perinde ut’ legitur D. Socr. 7, invenies praeterea apud comicos, Cic., Sall.; cf. Lor. ad Pseud. 556.

ut, ubi.

Alienum est ab optimorum scriptorum latinitate, usitatum vero priscorum sermoni, coniungere has coniunctiones cum indic. imperfecti vel plusquamperfecti (cf. Schmalz p. 408 et 403). Imperfectum illae asciscunt sibi his Metam. locis: 10, 2 ubi Amor exaestuabat, . . . succubuit. 3, 9 ut vespertinum proelium meum recordabar. 7, 1 Ut primum . . . dies inalbebat et candidum solis curriculum cuncta conlustrabat, quidam . . . pervenit. 10, 14 at ubi . . . devorabam et . . . abligurribam, suspicio . . . pupugit animos. — Atque plusquamperfectum his locis: Met. 7, 15 ubi me . . . perduxerat, . . . excipit. Met. 5, 25 ubi . . . fecerat. Met. 9, 15 statim ut cubiculo primum processerat. Met. 9, 25 ut primum . . . acceperat . . . (Met. 1, 19; 3, 10).

h. si, nisi.

In enuntiationibus condicionalibus quae de temporum consecutione mentione digna videntur esse, sunt haec: ‘si’ cum Fut. II — Praes. Haec structurae ratio priscis iam erat usitata, et ea quidem frequens apud Plautum (Poen. 671 rex sum, si ego illum ad me adlexero), in Cic. epp., in sermone, quo utebantur leges etc. (cf. Arch. 10, 324 sq. et quae supra p. 39 de futuro exacto diximus). — Apul. Met. 5, 10 nec sum mulier nec omnino spiro, nisi eam pessum de tantis opibus deiecerō. Met. 5, 11 uterus gestat nobis infantem alium, si texeris nostra secreta silentio, divinum, si profanaveris, mortalem. Met. 2, 22 si qui . . . restituerit, compellitur. Mund. 15 si robustiore fuerit incendio, impetu devehitur in terras . . . sed si ignitum non erit fulmen, typhon vocatur.

In structurae generibus: si est — erit; si sit — est *(erit)* non est, cur longius versemur. Apuleius enim his in dicendi formis non adeo ab sermone usitato recedit, ut ullum consilium subsit eius dictioni. cf. tabulas, quas instruxit ad illas rationes illustrandas Blase ‘comment. in honor. Studem.’ 1880, 56; Arch. Lex. 9, 314 sq., 9, 25, 41.

Transeamus ad eos locos, quibus ‘si, nisi’ rationem irrealē indicat. Hic enim Apuleius veterum scriptorum usum sectatur, quo admittebant coniunctivum praesentis vel imperfecti, ubi pura dictio poscit coniunctivum imperfecti vel plusquamperfecti. Hanc condicionem significant Blase ‘Geschichte des Irrealis im Lateinischen’ 1888, et Schmalz p. 412 sq. — Atque praes. coni. insolite scriptum videmus: Flor. 17 (177, 6) tragœdi adeo ni cottidie proclament, claritudo arteriis obsolescit. Ap. 55 quae si dicam, neque testimonio aliquo neque argumento revincar. Ap. 45 cuius pueritia etsi nihil ad religionem refragaretur, tamen accusatio fidem deroget. Ap. 73 nimis multa oratio est, si velim

memorare. cf. Plaut. Mil. 293 Verum enim tu istam, si te di ament, temere hau tollas fabulam. Pseud. 365 mihi operaे pretium si sit, plus tecum loquar.

Atque de imperfecti usu cf. Blase Synt. 157 et Jahn-Kroll ad Brut. 4. — Met. 7, 26 hercules dicerem, quod sciebam, si loquendi copia suppeditaret. Ap. 60 potui . . impedire, nisi scirem . . Ap. 66 ut omnibus pateat me . . si ullum lucrum cogitarem, fugere semper a domo ista debuisse . . nisi ipsa mulier tot incommoda virtutibus suis repensaret. Ap. 29 credo, si convivio vellem, gratis quaesisset. Ap. 58 me, si quid eius facere vellem, non domi meae potius facturum fuisse. Ap. 57 perveniret (= pervenisset). Ap. 29 scilicet . . dandum fuisse . . si vellem (Ap. 47). Mund. 32 Phidian . . oris similitudinem conligasse ita, ut, si quis olim artificum voluisset exinde imaginem separare, soluta compage simulacri totius incolumitas interiret. Flor. 4 (150, 2) sed ferret aequo animo hanc nominum communionem, si mimos spectavisset: animadverteret . . si spectaret. Nonnulla ut ex Plauto afferram, cf. Pseud. 272 (Lor.) fuit occasio, si vellet, Mil. 802 (Lor.) si dares (= dedisses), Mil. 30 si conisus esses, immineret etc. . . Hic hoc quoque notandum est: Met. 1, 14 proclamares saltem suppetiatum, si nequibas. De indicativo ‘nequibas’ confer Plaut. Pseud. 273 ‘si amabas, invenires mutuom’ et quae plura id genus exempla Lor. ad h. v. affert ex comoediis.

In sententia primaria indicativus est sensu irreali praecipue apud Tacitum. Plautus habet unum id genus locum: Mil. 53 ni machaera hebes foret, uno ictu . . occideras (cf. Schmalz p. 414). Loci Apuleiani sunt: Met. 4, 3 obtundit adusque vitae ipsius periculum, nisi . . ipse mihi tulisse auxilium (Met. 9, 25; Plat. 1, 2; Mund. 24).

De ‘satis est (habeo), si’ cf. Schmalz 416 (Plaut. Most. 654 sat habeo, si eras fero). Apul. Ap. 101 mihi iam dudum satis est, si . . dilui. Ap. 90 nec satis mihi duco, si me purgavi (simili ratione; gravius est, si Plat. 2, 17; quid enim tandem, si Ap. 40 (27); illud absurdius, si Plat. 2, 11).

‘Nisi’ in significationem ‘sed’ abit Met. 4, 21 nemo quisquam fuerit ausus . . bestiam contingere, nisi tandem . . quidam lanius . . despoliavit latronem. Haud raro fit in comoediis, ut ‘nisi’ particulae adversitiae vicibus fungatur. cf. Brix ad Trin. 27, 237 ‘Nam ego amicum hodie meum Concastigabo . . invitus, ni id me invitet ut faciam fides’ et Lor. ad Mil. 377. Praeterea ap. Cic. (in epp., cf. Müller praeif. Cic. III 2 p. 561, 11) Tertull., Commod. (Hartel ‘Patr. Stud.’ III 20).

Ad exemplum prisorum dictionis per abundantiam dicit Apuleius ‘nisi si’ Ap. 17 nisi si et hoc magicum est (cf. Brix ad Trin. 474).

(De ‘si’ = etsi (Ap. 65) cf. Schmalz 419, 347 et Brix ad Capt. 529.)

Eodem modo atque apud priscos pendet indicativus a ‘quasi’ Met. 8, 27 prorsus quasi homines solebant . . (cf. Holtze II 101).

i, quin.

E comicorum sermone in Apulei transiit ‘nequeo quin’ Ap. 48; Flor. 17 (178, 23): nequeo, quin ex plurimis . . ex his plurimis quin attingam. cf. Plaut. Mil. 1342, Ter. Hec. 385. — Mirum est Apulei: obsistere quin Met. 9, 20 (Schmalz 423).

Sicut comicci Apuleius quoque nonnumquam ‘quin’ adhibet ad gradationem. Met. 7, 9 quin ego censeo. Ap. 19 quin . . video (Ap. 66). Flor. 7 (153, 4) quin saepe solus. cf. Lor. ad Mil. 330 (Mil. 521, 1079, 1124, 1398) Quin domi eccam:

‘quin’ cum imperativo coni. comicorum fere est proprium; cf. Haul. ad Phorm. 223, Lor. ad Most. 172 quin me aspice. Hanc licentiam imitatur Met. 11, 29 quin . . laetum capesse gaudium . . et exulta.

6. De consecutione temporum.

Liberius, quam per optimorum scriptorum leges licebat, vulgaris sermo hac in re versabatur. Huius liberioris usus satis multa exempla Plautus nobis praebet. Pauca proferam: Pseud. 774 (Lor.) Orcus recipere ad se hunc noluit, Ut esset hic, qui mortuis cenam coquat; Cist. 168 observavit servos, quo . . haec puellam deferat; Amph. 195 prae-misit, ut nuntiem (Trin. 15; Brix ad Capt. 1004, Lor. ad Mil. 131, Pseud. 774). Sicut coni. praesentis etiam coni. perfecti contra rem grammaticam adnectit tempori historico. cf. Amph. 745 audivi, ut urbem maxumam Expugnavisses regemque Sterelam tute occideris. Atque eandem dicendi incuriam hi loci Apuleiani prae se ferunt: Met. 2, 1 Ut primum . . sol novus diem fecit, . . reputansque me media Thessaliae loca tenere, quo artis magicae nativa cantamina . . celebrentur, . . considerabam. Met. 2, 13 at ille ubi primum consaviatus eum iuxtim se ut adsidat efficit. Met. 3, 11 nam et patronum scripsit et ut in aere stet imago tua decrevit. Met. 1, 7 Effeci, sequatur. Met. 5, 6 identidem monuit ac saepe terruit, nequando . . quaerat . . contingat. Ap. 44 misimus, qui eum curriculo advehat. Mund. Prooem. (p. 105, 7 G.) indignam se existimavit, cui . . deferatur. Plat. 1, 14 sed homini . . hoc datum est, ut . . promat oratio. Met. 4, 21 reputabamus merito nullam fidem . . repperiri, quod . . demigrarit. Met. 9, 9 . . promerent auctoramentum illud sui sceleris, quod . . furati . . perva-serint. Ap. 70 nihil metuerent; qualis vidua eis fuerit, talem nuptam futuram. — Permutatione temporum facta: Met. 5, 9 hocine tibi complacuit, ut sustineremus et . . degamus? Met. 9, 26 detestabatur uxorem . . quae maculasset iamque . . adsciverit. Met. 10, 7 quod se vocasset . . quod . . mandaverit, quod promisisset, quod . . sit commi-natus, quod . . reddiderit, quod . . porrexerit. Ap. 27 quasi . . facere non liceat, quod . . liceret.